

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI ABU RAYHON BERUNIY
NOMIDAGI URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

“QURILISH VA ARXITEKTURA SOHASIDAGI INNOVATSION
G'OYALAR, INTEGRATSIYA VA TEJAMKORLIK”

УРГЕНЧСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АБУ РАЙХАНА БЕРУНИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ, ИНТЕГРАЦИЯ
И ЭКОНОМИКА В ОБЛАСТИ
СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ»

IN THE NAME OF
ABU RAYHAN BERUNI
URGANCH STATE UNIVERSITY

“INNOVATIVE IDEAS, INTEGRATION,
AND ECONOMY IN THE FIELD OF
CONSTRUCTION AND
ARCHITECTURE”
SCIENTIFIC AND PRACTICAL
REPUBLICAN CONFERENCE

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA
ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
1-TO'PLAMI

TASHKILIY QO‘MITASI:

RAIS:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti rektori v.v.b.,
professor - **S.U. Xodjaniyazov**

HAMRAISLAR:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti ilmiy ishlar va
innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **Z.Sh. Ibragimov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti xalqaro hamkorlik
bo‘yicha prorektori, f-m.f.d., professor - **G‘.U. Urazboyev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, Texnika fakulteti
dekani, f-m.f.n., dotsent - **M.Q. Qurbanov**

Toshkent davlat transport universiteti, Avtomobil yo‘llari muhandisligi
fakulteti dekani, t.f.d., professor - **A.X. Urokov**

Xorazm viloyati Qurilish va uy-joy kommunal xo‘jaligi boshqarmasi, Urganch
tuman bosh arxitektori - **R.B. Matmurotov**

ILMIY KOTIB:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, “Qurilish”
kafedrası dotsenti, PhD - **A.A. Qutlijev**

TASHKILIY QO‘MITA A‘ZOLARI:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti yoshlar masalalari
va ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **D.I. Ibadullayev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti moliya-iqtisod
ishlari bo‘yicha prorektori - **A. Atajanov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Qurilish”
kafedrası mudiri, t.f.n., dots. – **Q.K. Axmedov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Arxitektura”
kafedrası mudiri **R. Palvanov**

t.f.d., prof., R. Raximov, t.f.d., prof., B.Raxmonov, t.f.n., dots., K.Kuryozov, i.f.n., dots., N. Sattorov, a.f.n., dots., M. Setmamatov, a.f.f.d., dots., S. Atoshev, a.f.f.d., Sh. Abdullayeva, dots., Sh. Xo‘janiyozov, t.f.f.d., S. Sultanova, A. Atamuratov, A. Seyitniyozova, N. Kariyeva, S. Rajabov, S. Yusuf, A. Sobirov, X. Madirimov, X. Radjabov, I. Bekturdiyev, B. Radjapov, A. Xodjayazov, A. Matkarimov, M. Djumanazarova, R. Nafasov, Sh. Navruzov, Y. Tadjiyev, R. Sovutov, A. Samandarov, L. Yusupova, Sh. Masharipov, H. Bekchanov, D. Shalikaeva, S. Nurmuhammedov, I. Matnazarov, Q. Soburov, K. Yuldashev, A. Bobojonov, Sh. Nurimetov, H. Masharipova, S. Qurambayev, M. Ashurova, A. Shomurotov.

ILMIY-TEXNIK ANJUMAN DASTURIY QO‘MITASI:

Rais: “ARXITEKTURA, QURILISH, DIZAYN” ilmiy-amaliy jurnalining bosh muharriri, i.f.d., prof. **Nurimbetov Ravshan Ibragimovich**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universitetida 2025 yil 15-16-sentabr kunlari “Qurilish va arxitektura sohasidagi innovatsion g‘oyalar, integratsiya va tejamkorlik” mavzusidagi respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari kiritilgan.

To‘plamga kiritilgan maqolalar mazmuni, ilmiy salohiyati va keltirilgan dalillarning haqqoniyligi uchun mualliflar mas’uldirlar.

AVTOTRANSPORTDA YUK TASHISHNING TASNIFI. TRANSPORTNI TASHKIL ETISH TAMOIYILLARI.

Quranbayev Suxrob

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti Texnika fakulteti

“Qurilish” kafedrası stajor-o‘qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada yuk tashish transporti tizimi bo‘yicha taklif va tavsiyalar haqida umumiy va qisqacha ma’lumot berilgan. Shaharlarda yuk tashish transporti tizimida zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash va yuk tashish transporti tizimi muammolariga yechimlar ko‘rib chiqilgan.

Аннотация

В статье даны общие и краткие сведения о предложениях и рекомендациях по развитию системы грузовых перевозок. Рассматриваются применение современных технологий в системе грузовых перевозок в городах и пути решения проблем, стоящих перед системой грузовых перевозок.

Annotation

This article provides general and brief information on proposals and recommendations for the freight transport system. The application of modern technologies in the freight transport system in cities and solutions to the problems of the freight transport system are considered.

Kalit so‘zlar

Bilim va ko‘nikmalar, zamonaviy texnologiyalar, transport tizimi.

Ключевые слова

Знания и навыки, современные технологии, транспортная система.

Keywords

Knowledge and skills, modern technologies, transportation system.

Asosiy qism

Avtotransport vositasining yuk ko‘tarish qobiliyati - bu uning og‘irligi va yuklanmagan og‘irligi o‘rtasidagi farqdir.

Yuk tashish uchun transport vositasi sifatida yuk mashinasini tanlayotganda, muhim parametrlardan biri bu tashish hajmi. Aytishimiz mumkinki, tijorat vositasi

uchun yuk mashinasini sotib olayotganda, bu boshqalar qatori eng muhim ishlash xususiyatlaridan biri bo‘ladi. Yuk mashinasining yuk hajmi yuk ko‘tarish qobiliyati - bu ma’lum bir transport vositasining ma’lum nominal massani qabul qilishi va tashishi mumkinligini anglatuvchi xususiyatdir. Yuk tashish uchun mo‘ljallangan yuk mashinasi massasi haqida gapirganda, ular uning tashish qobiliyatini aniq anglatadi. Qattiq yuzada harakatlanadigan transport vositasi sifatida avtomobil bo‘lsa, uning tashish hajmi bir o‘q va bir metr masofani bosib o‘tish uchun ruxsat etilgan maksimal yuk asosida hisoblanadi. Shunday qilib, transport vositasining tashish hajmi, boshqa narsalar qatori, to‘g‘ridan-to‘g‘ri o‘qlar soniga bog‘liq. huddi shu xususiyat yukning qanday taqsimlanishini belgilaydi, bu esa o‘z navbatida yuk mashinasining ma’lum bir yo‘lga kirishiga bevosita ta’sir qiladi. Boshqacha qilib aytganda: yuk mashinasi qancha o‘qga ega bo‘lsa, u yo‘l harakati qoidalari doirasida qolganda, shuncha ko‘p yuk tashiy oladi.

Yuklarni uzoq masofalarga tashish umumiy yo‘llardan foydalanishni o‘z ichiga oladi, bu esa o‘z navbatida o‘qlarni “tushirish” zarurligini keltirib chiqaradi. Shu sababli olti o‘qli avtopoezdlar bunday vaziyatlarda qo‘llaniladi: traktor uchun uchta o‘q va yarim yarim tirkama uchun uchta o‘q. Yuk ko‘tarish quvvati bo‘yicha yuk mashinalarini quyidagi guruhlariga bo‘lish mumkin: tonnagcha, 6 tonnadan 10 tonnagacha. Yuk mashinasini tanlashda, shuningdek, ruxsat etilgan yuklanish o‘qlar orasidagi masofaga bog‘liqligini ham yodda tutish kerak: o‘qlar qanchalik yaqin bo‘lsa, ularning yo‘l harakati birligi maydoniga nisbatan ularning bosimi shunchalik katta bo‘ladi.

Bir turli juda ko‘p hajimda yuklarni tashishda bir turli yuklarni ko‘p miqdorda tashish tushiniladi. Bunday tashishlar yuk oqimining tuzilishi, miqdori va yo‘nalishining barqarorligi bilan xarakterlidir. Bunday tashishlarda, iloji boricha, bir turdagi va ish unumi yuqori transport vositalarini ishlatish maqsadga muvofiq.

Bir turdagi yuklarni nisbiy ko‘p miqdorda tashishda har xil turli va moddelli yuk tashish transport vositalaridan foydalaniladi. Bunday tashishlar ortish-tushirish

joylarining tez-tez o'zgarib turishi hamda yuk oqimlarining o'zgaruvchanligi bilan xarakterlidir.

Kam miqdorli yuklarni tashishda jo'natuvchilar va qabul qiluvchilarning mayda hajimdagi yuklarni tashiladi hamda aholining maishiy ehtiyojlari qondiriladi. Bunday tashishlar transport vositalarida bir paytning o'zida bir necha xil yuklar tashilishi, ba'zida esa ularni ortish-tushirish joylari har xil joydaligi bilan xarakterlidir.

Yuk tashishni oqilona tashkil etish uchun o'z vaqtida ishlab chiqilgan va vaqti belgilangan reja zarur. Bunday rejani ishlab chiqiga aloqador mijozlar keng jalb etilishi zarur. Bunda transport vositalarining liniyadagi ishi me'yorli bo'lishiga hamda ortish-tushirish operatsiyalari o'z vaqtida bajarilishiga erishish lozim.

Yuklarni o'z vaqtida etkazib berish mijozlarni yuklarini jo'natishga va qabul etishga bo'lgan talablarni o'z vaqtida qondirish bilan chambarchas bog'lik. Masalan, sabzavot mahsulotlarini ularni saqlash joylariga va boshqa joylarga tashish yilning muayyan faslida bajariladi. Bunday shartni bajarmaslikin ularni buzilishiga olib keladi. Tashishni o'z vaqtida bajarish shartnoma yoki rejada ko'zda tutiladi.

Tashishni o'z vaqtida bajarish yuklar xarakteri bilan bog'liq bo'lib, u amalda yukni jo'natish joyidan etkazib berish joyigacha sariflangan muayyan vaqt bilan aniqlanadi. Bu vaqtda jo'natish joyidagi ortishni kutish, va tushirish joyidagi yuk egasiga topsirishgacha bo'lgan kutish vaqtlari ham nazarda tutiladi.

Yuk o'z egalarin buziltirmasdan, zahmat etkazmay va miqdorran kamaytirilmay etkazilishi lozim. Avtotransport korxonalari tashish jaryonida yuklarni to'la-to'kis va sifatini pasaytirmay tashib berishga to'la javob beradilar. Agar yuklar qisman yoki to'la miqdorda yo'qotilsa hamda ularning sifati buzilsa, yukni egasiga topshirishda tegishli dalolatnoma tuziladi. Bunda avtotransport korxonalari mijozga etkazilgan zararni to'liq qoplashi lozim. Bunday jarima miqdori tavar bahosini kamayishi yoki kamomad miqdorida, ammo tovarning hujjatida ko'rsatilgan narxidan baland bo'lmasligi kerak.

Ma'lumotlarga ko'ra, Markaziy Osiyo mamlakatlari temir yo'llarining uzunligi 22 ming kilometr ga tengdir. Qozog'iston eng yirik va eng ko'p foydalaniladigan

temir yo‘llar tizimiga ega, uning hissasiga mintaqadagi temir yo‘llarning 66 foizi va barcha yuk tashishlarning 84 foizi to‘g‘ri keladi. Mintaqadagi temir yo‘llarning qariyb 18 foizi O‘zbekiston hududidan o‘tadi va barcha tashishlarning qariyb 11 foizi mamlakatimiz hissasiga to‘g‘ri keladi. Turkmaniston taxminan 12 foiz mintaqaviy temir yo‘llarga egalik qiladi va barcha tashish-larning 4 foizini ta‘minlaydi.

1993 yilda Belgiya poytaxti Bryussel shaxrida Ozarbayjon, Armaniston, Gruziya, Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Tojikiston, Turkmaniston va O‘zbekiston davlatlari ishtirokida Bryussel deklaratsiyasi qabul qilingan. Mazkur xujjat Yevropadan Qora dengiz, Kavkaz, Kaspiy dengizi orqali o‘tib, Markaziy Osiyo mamlakatlariga chiqish bo‘yicha transport yo‘lagini rivojlantirish maqsadida Yevropa Ittifoqi tomonidan moliyalashtiriladigan TRASEKA texnik ko‘mak bo‘yicha mintaqalararo dasturining amalga oshirilishini boshlab bergan.

O‘zbekiston – Qirg‘iziston – Xitoy temir yo‘li qurilishi ham faollashgan. Uning amalga oshirilishi loyiha ishtirokchilari hamda Markaziy Osiyoning boshqa barcha davlatlari va Xitoy o‘rtasidagi savdo-iqtisodiy munosabatlarni kengaytirish imkonini beradi.

2018-yil fevral oyida Markaziy Osiyodan ilk bor to‘g‘ridan-to‘g‘ri Xitoyga chiqadigan Toshkent – Andijon – O‘sh – Irkeshtom – Qashg‘ar avtomobil yo‘lagi bo‘yicha qatnov yo‘lga qo‘yildi.

Mart oyida O‘zbekiston va Tojikiston chegarasida Samarqand va Panjikentni birlashtiruvchi —Jartepa nazorat-o‘tkazish punkti ishga tushdi. Sakkizta avtomobil va bitta —Amuzang temir yo‘l o‘tkazish maskani faoliyati tiklandi. G‘alaba – Amuzang– Xushadi temir yo‘l liniyasining ishga tushirilishi tranzit tashishlarini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi, Turkmaniston va Afg‘onistonga chiqish uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi.

2011-yilda Afg‘onistondagi ilk temir yo‘l – Hayraton – Mozori Sharif liniyasini bunyod etgan O‘zbekiston ushbu mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishga katta hissa qo‘shmoqda.

2020-yil 21-dekabrda O‘RQ-654-sonli qonuni qabul qilindi. Bunda “Boj-xona tartib-taomillarini soddalashtirish va uyg‘unlashtirish to‘g‘risidagi xalqaro konvensiyaga O‘zbekiston Respublikasining qo‘shilish to‘g‘risida”gi qonuni qabul qilinganligi respublikamiz tovar aylanmasini oshirishga va xalqaro tashishlarni kengaytirishga keng imkoniyatlar ochadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. www.gov.uz. (O‘zbekiston Respublikasi xukumatining rasmiy sayti)
2. www.mjko.uz (O‘zbekiston Respublikasi Uy-joy kommunal xizmat ko‘rsatish vazirligi)
3. www.minstroy.uz (O‘zbekiston Respublikasi Qurilish vazirligi)

SHAHAR TRANSPORT TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH VA AQLLI TEKNOLOGIYALARNI QO‘LLASH ASOSIDA MULTIMODEL TIZIMNI RIVOJLANTIRISH

Rajabova Oltinoy Davron qizi, Sattarov Ne‘matjon Azatbayevich

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti

PhD, dotsent v.b nemat6778@email.ru

Annotatsiya

Urganch shahrining yo‘lovchi transporti infratuzilmasini takomillashtirish masalalari hamda ularni rivojlantirish tamoyillari yoritilgan. Bugungi kunda shahar transport tizimining samarali faoliyati aholining ijtimoiy-iqtisodiy hayoti va shahar infratuzilmasining barqaror rivojlanishini ta‘minlashda muhim omil hisoblanadi. Maqolada yo‘lovchi tashish xizmatlarining sifatini oshirish, ekologik xavfsiz transport vositalaridan foydalanish, yo‘l-transport tizimini zamonaviy texnologiyalar asosida boshqarish hamda aholining qulay va xavfsiz harakatlanishini ta‘minlash masalalariga alohida e‘tibor qaratilgan. Mazkur maqola transport sohasi mutaxassislari, shaharsozlik bilan shug‘ullanuvchi olimlar hamda davlat boshqaruvi organlari uchun amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar